

La febre de les institucions per recuperar edificis històrics

El poder dels palaus

Les institucions intenten que els edificis antics que són interessants des del punt de vista artístic no es deteriorin. Una manera d'evitar-ho és utilitzar aquests edificis donant-los un ús públic.

La millor manera perquè una cosa es conservi en bon estat i no es deteriori és donar-li una utilització pràctica. Això pot ser discutible si s'aplica a determinats objectes fràgils, que més val tocarlos poc perquè el desgast no els esquerdi, però és més raonable en el cas dels edificis amb interès històric i artístic. Almenys, això és el que pensen les nostres institucions oficials quan volen conservar els vells palaus. Una manera de fer-ho és, simplement, patrocinar i subvencionar la restauració de façanes i interiors d'edificis antics que són de propietat particular. Però una via prou estesa és la utilització pública d'aquests edificis, que es tradueix en allotjament de seus (de conselleries, direccions generals, serveis municipals o de la Diputació, etc.), sales d'exposicions, museus, etc.

Als Països Catalans, aquest tema es veu de diferent manera des dels governs autònoms que des dels ajuntaments o les diputacions. Aquestes darreres són institucions que funcionen des de fa molts anys i que, per tant, ja tenen un patrimoni que ve d'antic. El que es fa amb els edificis que constitueixen aquest patrimoni és restaurar-los ocasionalment i, en alguns casos, donar un ús a un edifici que està abandonat o infrautilitzat.

RECERCA D'INSTAL·LACIONS

En el cas dels governs autònoms, quan es posaren en marxa a l'inici de la democràcia, es van veure en la necessitat de buscar una infraestructura en la qual instal·lar-se. Les opcions que es plantejaven eren: construir aquesta infraestructura en edificis de nova planta, instal·lar-se en edificis moderns ja existents, o fer-ho en palaus amb interès històric.

La Generalitat de Catalunya no ha tingut una voluntat específica d'instal·lar-se en palaus. «La majoria de les dependències de la Generalitat estan en edificis moderns perquè són més funcionals. A més,

SALVADOR RODRÉS

Dalt i a la dreta, detalls del Palau Moja.

quan s'instal·len oficines en aquests edificis, es corre el risc de distorsionar la seva estructura original», diu Màrius Vendrell, subdirector general de Patrimoni Artístic. «Quan algú s'ha situat en un palau (per exemple el departament de Cultura al palau Marc, els departaments d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, Comerç, Consum i Turisme, i Indústria i Energia al palau Robert —que també és sala d'exposicions—, el mateix palau de Presidència de la Generalitat) ha estat fruit d'unes circumstàncies concretes, no d'una política prèvia; es necessitava un espai i es podia disposar d'un palau».

Aquest palau es pot haver aconseguit amb el traspàs de competències, amb una cessió d'una altra institució (com la Casa de la Maternitat, que la Diputació ha cedit al departament de Sanitat) o amb una compra (com el palau Moja, que la Generalitat va comprar al Marquès de Comillas el 1981 per instal·lar-hi la Direcció General del Patrimoni Artístic). En ciutats petites i pobles és freqüent que l'ajuntament adquireixi un edifici que no s'utilitza i que té un valor patrimonial, i el cedeixi a la Generalitat perquè hi instal·li un equipament cultural, o bé que les dues institucions comparteixin la propietat com l'Adeberia d'Igualada, on hi ha el Museu de la Pell).

En tot cas, cada vegada que s'ha rehabilitat un edifici antic, el projecte (que normalment s'encarrega a un arquitecte contractat, aliè a la Generalitat) és controlat per una comissió tècnica de Patrimoni (formada pel director general i subdirector general de Patrimoni, el coordinador territorial, un representant del servei d'Arqueologia, un del servei de Patrimoni, dos del departament de Política Territorial i Obres Públiques, un del de Governació, i tres membres de lliure designació del director general), a fi que no es produeixi una ruptura excessiva amb l'estructura original de l'edifici. Així, altres edificis patrimonials recuperats per la Generalitat

SALVADOR RODRÍGUEZ

han estat: la Casa Solterra de Girona (serveis territorials de Cultura), el palau Oliver de Boteller de Tortosa (serveis territorials de Cultura), el convent de Santa Mònica de Barcelona (sala d'exposicions), la casa del Vapor Aymerich i Amat de Terrassa (Museu Científic i Tècnic), la Casa Rafael de Casanova a Mojà (museu de Mojà) o la Casa Gasset de Tarragona (serveis territorials de Política Territorial i Obres Públiques).

EDIFICIS EMBLEMÀTICS

En el cas de la Generalitat valenciana, sí que ha existit una política explícita d'instal·lar-se «en edificis de caràcter històric, emblemàtic, i no en vivendes modernes», segons Enric Cunyat, fins fa poc director general de Patrimoni Cultural. «Per exemple, la seu de la Conselleria d'Economia i Hisenda s'ha situat al Palau de l'Almirall; la Universitat Internacional Menéndez Pelayo, al palau Pineda, alguns organismes de la conselleria de Cultura a l'antic convent del Carme. Ara, el Consell Valencià de Cultura busca un edifici on instal·lar-se. Aquesta tasca té una doble funció: se li dona un ús a l'edifici i, de pas, se'n consolida i rehabilita l'arquitectura. A més, té una altra important utilitat, que

és la de donar vida a barridats urbanes en procés de degradació».

Normalment aquesta tasca de recuperació s'ha fet en edificis que abans eren de propietat privada i que no estaven en bones condicions. A l'hora de dotar-se de patrimoni per a les seves instal·lacions, la Generalitat valenciana ha fet primar el valor històric de l'edifici.

La rehabilitació és encarregada a un arquitecte de la Direcció General de Patrimoni Cultural, que aporta la seva idea. Però les decisions definitives són consensuades entre els arquitectes de la direcció general i una comissió d'experts, perquè s'acompleixi la Llei de Patrimoni. Primer es fa sempre una intervenció de consolidació, però «el mateix caràcter històric imposa condicions. Per respecte a l'obra original, no es pot —per exemple— dividir un gran saló per col·locar-hi petites oficines. A vegades s'ha comprat un edifici amb una idea prèvia del que s'hi volia instal·lar, i després, per respectar l'arquitectura, s'ha hagut de modificar la idea inicial i donar-li un altre ús». En altres ocasions resulta preferible construir un edifici de nova planta per coherència amb el que es vol fer, com ha estat el cas de l'Institut Valencià d'Art Modern.

Normalment, no es dona el cas que diverses institucions es disputin un mateix

edifici. Això és degut a la bona coordinació existent entre elles, que facilita els intercanvis d'edificis. Així, el palau de Benicarló, on hi ha les Corts Valencianes, és una cessió de Patrimoni de l'Estat, i el palau de Raga (on hi ha el Centre Social) està cedit per l'Ajuntament de València.

A més, la Generalitat valenciana pot facilitar la rehabilitació d'edificis pertanyents a municipis petits a través d'ajudes de la Conselleria de Cultura o de la Conselleria d'Obres Públiques i Transports. Aquesta ajuda es pot materialitzar de dues maneres: rebent l'ajuntament una subvenció econòmica de la Conselleria, o bé aplicant un projecte tècnic realitzat per la Conselleria.

A part dels ja esmentats, alguns dels palaus que la Generalitat de València ha recuperat en els darrers anys són: a València, els palaus dels Calatayud (Conselleria d'Administració Pública), de Fuentehermosa (presidència), d'En Bou (Institut Valencià de Vivenda), del marquès de Santa Bàrbara (seus de federacions esportives), l'edifici March (IMPIVA), el cinema Rialto (Institut Valencià d'Arts Escèniques, Música i Cinematografia), el Palau Forcalló (Institut Valencià d'Administració Pública), el número 32 del carrer de Colom (Conselleria d'Indústria, Comerç i Turisme), l'ex-convent de Camilos (Casa de

AL PRINCIPAL

PROGRAMACIÓ

FEBRE/MARÇ/ABRIL/MAIG/JUNY

DE L'1 AL 4 DE FEBRE

"TRAMUNTANA TREMENS"

UN ESPECTACLE DE CARLES SANTOS
AMB EL COR DE VALÈNCIA

DEL 8 AL 18 DE FEBRE

"MARIBEL Y LA EXTRAÑA FAMILIA"

DE MIGUEL MIÑOLA
DIRECCIÓ: EMILIO HERNÁNDEZ
INTÈRPRETS:
AURORA IZPONDO, MARI ISIBERT, MAGÜI MIRA

DEL 21 AL 25 DE FEBRE

"DANSA VALÈNCIA 90"

JORNALS DE DANSA

DE L'1 AL 25 DE MARÇ

"CARMEN, CARMEN"

D'ANTONIO GALA I JUAN CÁNOVAS
DIRECCIÓ: JOSÉ CARLOS PLAZA

INTÈRPRETS:
CONCITA VELASCO, PEDRO MARI SÁNCHEZ,
OSKY PIMENTEL...

DIES 6 I 8 D'ABRIL

"LA BOHEME"

DE GIACOMO PUCCINI
ORQUESTRA MUNICIPAL DE VALÈNCIA

DE L'1 AL 20 DE MAIG

"1ER ENCONTRE DE TEATRES PÚBLICS"

DIES 1 I 3 DE JUNY

"LA CENERENTOLA"

DE GIOACCHINO ROSSINI
ORQUESTRA MUNICIPAL DE VALÈNCIA

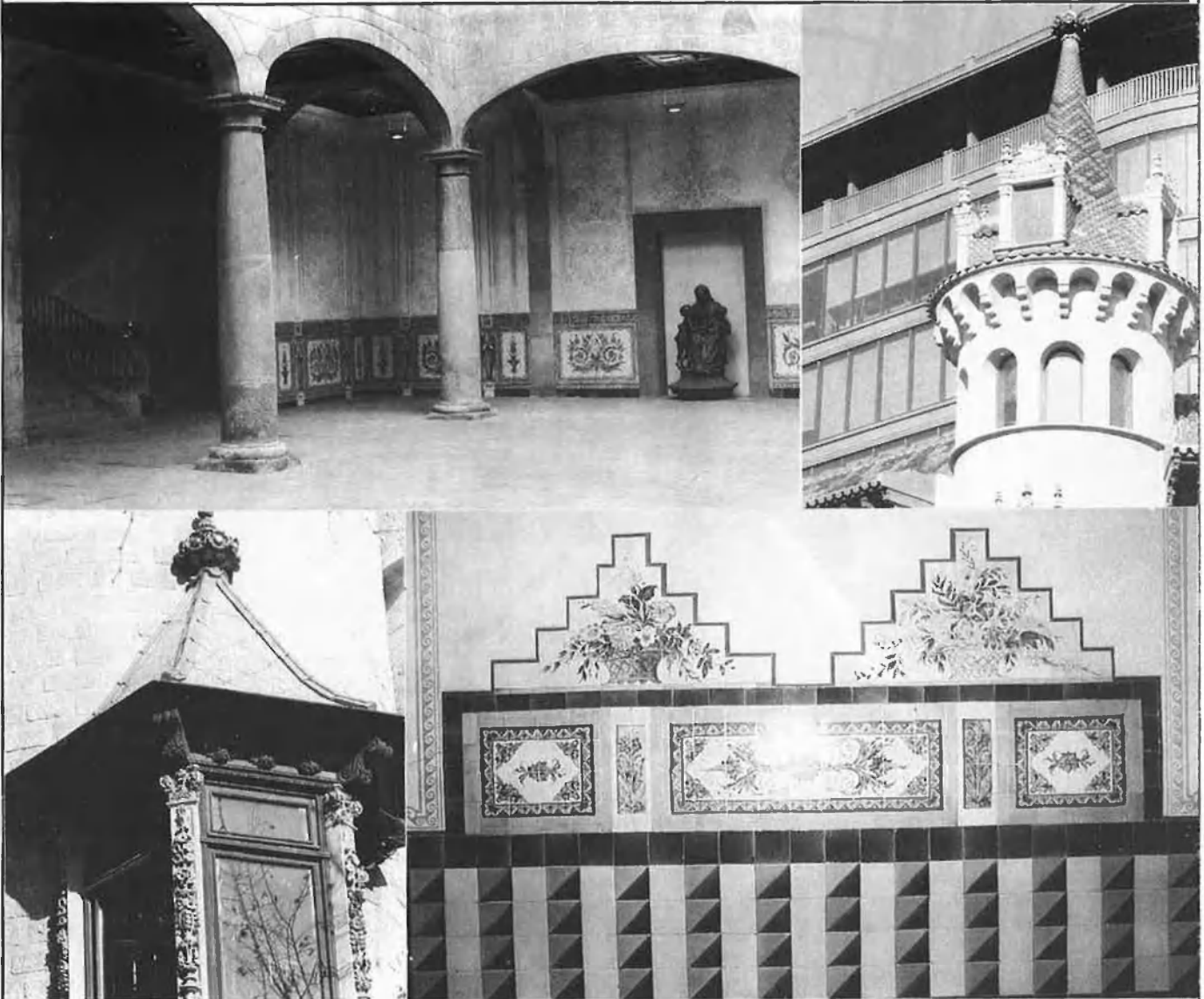
TEATRE
PRINCIPAL

DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

I V A E C M

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

Dalt, a la dreta, Can Serra. A l'esquerra, Casa de la Caritat. Baix, a l'esquerra, Can Serra. A la dreta, Casa de la Caritat.

SALVADOR RODRÉS

la Dona); a Castelló, la Casa dels Cargols (Presidència i Conselleria d'Administració Pública) i a Alacant, el palauet de l'avinguda del Doctor Gadea (Presidència i Conselleria d'Administració Pública).

EL GOVERN BALEAR COMPRA POC

Les adquisicions de palaus fetes pel Govern Balear són poques; els edificis patrimonials que utilitza en la seva infraestructura solen ser transferits per l'administració central o els ajuntaments. Entre els pocs edificis recuperats que són propietat del Govern hi ha el Palau de Ses Minyones (Conselleria adjunta a Presidència), Can Morell (Conselleria de Turisme) i Can Fàbregues (Conselleria de Cultura).

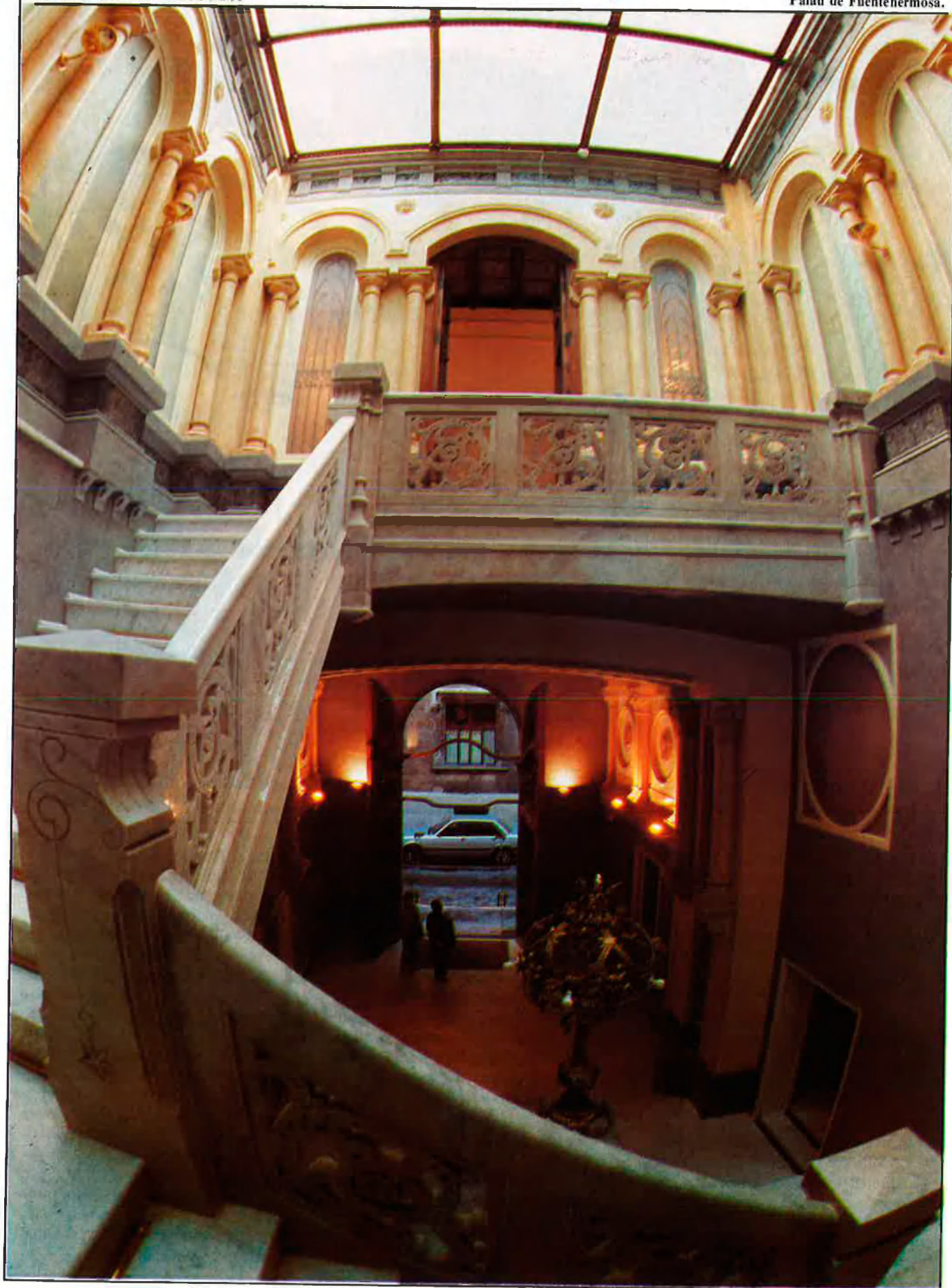
Les rehabilitacions poden ser portades a terme per arquitectes del Servei de Patrimoni, o bé poden ser contractats de fo-

ra; se selecciona un arquitecte segons la seva experiència en restauració de patrimoni artístic. Qualsevol projecte ha de ser aprovat, també en aquest cas, per una comissió de patrimoni, formada per arquitectes, arqueòlegs, urbanistes, historiadors, representants dels ajuntaments, etc., que és qui dóna els permisos. Les recuperacions d'edificis són objectiu de la voluntat simultània de rehabilitar el patrimoni i d'instalar serveis oficials, i sempre es fan pensant en la funcionalitat que han de tenir i respectant els valors arquitectònics.

EL PATRIMONI MUNICIPAL

Normalment, els ajuntaments i les diputacions no necessiten adquirir nous edificis, ja que el seu patrimoni s'ha anat formant al llarg dels anys. Segons Maria Lluïsa Aguado, cap del Servei d'Interven-

ció sobre el Patrimoni Artístic de l'Ajuntament de Barcelona, «la política que segueix l'ajuntament és utilitzar tot el que es pugui, no enderrocar res i aprofitar estructures antigues, com el Mercat de les Flors, que estava abandonat i ara és un teatre. L'Ajuntament té un patrimoni molt gran d'edificis municipals, alguns dels quals estan mal aprofitats o abandonats. Per tant no és freqüent que l'Ajuntament adquireixi un edifici; la política és reciclar edificis propis. Quan es tracta de recuperar edificis privats, més que per compra s'aconsegueixen per cessió. Per exemple Can Ponsich, on hi ha la Guàrdia Urbana». També es pot donar el cas que un edifici sigui de propietat municipal, però que la seva utilitat pertanyi a una altra institució, com l'edifici del Síndic de Greuges —el palau del Marquès d'Alfarràs—, que està cedit per l'Ajuntament.

Convent del Carme, palau de l'Almirall i palau del Marquès de l'Escala.

RAFA GIL

USOS I PRESSUPOSTOS

En algunes ocasions, es busca una sortida per a un edifici que es posseeix. En altres és a l'inrevés, es busquen edificis a partir de la demanda existent «quan una àrea, per exemple la de cultura, necessita un museu o un teatre. Tots els edificis catalogats s'han de conservar, i la forma de fer-ho és donant-li un ús. Però una cosa és el desig de fer-ho i una altra la possibilitat, ja que no sempre es disposa del pressupost necessari». Darrerament, l'Ajuntament de Barcelona ha recuperat edificis monumentals com el dipòsit d'aigües del Parc de la Ciutadella (sala d'exposicions), l'edifici Montaner i Simó (on hi haurà la Fundació Tàpies), la Casa Elizalde (centre cívic), la Casa Golferichs (centre cívic), l'Institut Mental de Santa Creu (seu de districte de Nou Barris), la Torre Llobeta (centre cívic), la Casa de la Lactància (Casal i residència Francesc Layret), la masia Can Sabatè (biblioteca pública) i la Casa de la Caritat (espai cultural polivalent). Actualment s'està treballant en les obres del Real Monestir de Pedralbes per albergar-hi la col·lecció Thyssen.

MANEN ELS CRITERIS POLÍTICS QUAN ES REHABILITA

Salvador Roig, assessor de l'Oficina Tècnica de Cultura de l'Ajuntament de València, manifesta que l'opció d'escollir un antic edifici amb càrrega històrica respon a criteris polítics. Així, per exemple, «l'Ajuntament té la necessitat de trobar

una seu per a l'arxiu municipal. Hi ha dues possibilitats: rehabilitar un antic edifici o construir-ne un de nova planta. Segurament seria més econòmic construir-ne un de nou, però s'ha preferit rehabilitar el palau de Cervelló». De la mateixa manera, l'Ajuntament de València ha recuperat la Casa Benlliure (casa museu), el palau del Marquès de Campo (museu de la ciutat) i el Jardí-Palau de Monfort, encara pendent d'utilització. Aquesta tasca de recuperació conjuga la necessitat de crear nous serveis i la disponibilitat —o no— d'edificis.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA: UNA POLÍTICA FLEXIBLE

El cas de les diputacions és semblant al dels ajuntaments, també han anat acumulant un patrimoni amb els anys. La Diputació de Barcelona, per exemple, l'únic edifici que ha hagut de comprar en els últims temps és el de Can Serra (el 1986), on hi ha els serveis centrals i la presidència. Aquest va ser un cas on es volia, pel canvi d'ubicació de la seu de la Diputació, un edifici amb representativitat històrica i ben situat en la ciutat; es va aconseguir Can Serra després d'un primer intent d'adquirir el palau Robert, que posseïa unes característiques semblants.

La Diputació també ha recuperat recentment construccions com el Pati Manning de la Casa de la Caritat o l'edifici del Reilloge de l'Escola Industrial, on hi ha diversos serveis de la Diputació, o com el Pa-

lau Güell, on hi ha el museu del Teatre. Però en altres casos s'han buscat edificis més funcionals del propi patrimoni, i en altres s'ha edificat de nou en un solar de la seva propietat. En aquest sentit, segueix una política flexible, en funció de les necessitats i les possibilitats. Segons Antoni González, cap del Servei de Monuments de la Diputació de Barcelona, «no hi ha polítiques concretes sinó actuacions concretes. Crec que és una filosofia coherent i intel·ligent, no s'ha de forçar la màquina i establir la norma d'instal·lar-se sempre en patrimoni històric. Altres institucions, seguint una moda que hi ha a Europa, han reutilitzat edificis vells, coordinant dos problemes que hi havia al principi de la democràcia: el dèficit d'equipaments i la reivindicació del patrimoni arquitectònic. Això ha tingut aspectes positius —s'ha evitat l'enderrocament de molts edificis— però també ha ocasionat problemes com la inadequació d'alguns edificis a l'ús que se li ha donat. La Diputació ha fet en cada cas el que semblava més convenient».

Per tant, més que adquirir nou patrimoni, la Diputació tendeix a pactar amb altres institucions per cedir edificis seus, com el palau de les Hores, part dels edificis de les Llars Mundet o la ja esmentada Casa de la Maternitat. En algun cas la Diputació porta la conservació d'un edifici de l'Ajuntament, com les Drassanes, on té el Museu Marítim.

Xavier Roca